

ΣΧΟΛΙΑ ENANTION ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

Η γνώμη ενός ειδικού –του Σομπάρ ντε Λωβ– επιβεβαιώνει, σύμφωνα με ακριβή πειράματα, ότι τα προγράμματα που προτείνονται από τους πολεοδόμους δημιουργούν σε ορισμένες περιπτώσεις δυσφορίες και εξεγέρσεις που θα μπορούσαν να αποφευχθούν εν μέρει αν είχαμε μια βαθύτερη γνώση των πραγματικών συμπεριφορών, και κυρίως των κινήτρων αυτών των συμπεριφορών.

Μεγαλείο και υποτέλεια της πολεοδομίας. Αφού ξετρυπώσαμε τον πολεοδομικό σχεδιαστή με μια καχύποπτη επιμονή, λοξοδρομήσαμε όπως άρμοζε απέναντι σε μια τέτοια έλλειψη χρήσεων, απέναντι σε μια τέτοια αισχρότητα. Δεν πρόκειται εδώ να αμφισβητηθεί η λαϊκή ετυμηγορία. Ο λαός είχε ήδη αποφανθεί με την ίδια απρέπεια: “Βρε αρχιτέκτονα!” ήταν ανέκαθεν μια βρισιά στο Βέλγιο. Αλλά αφού ένας τέτοιος ειδικός συντάσσεται σήμερα με την κοινή γνώμη και επιχειρεί κι αυτός να ξετρυπώσει τον σχεδιαστή, σωθήκαμε! Έτσι, ο πολεοδόμος καταδικάζεται επίσημα γιατί προκαλεί δυσφορία και εξέγερση, γιατί τις προκαλεί “σχεδόν” σαν πρωτογενής προβοκάτορας. Πρέπει να ελπίζουμε σε μια κατάλληλη αντίδραση των δημόσιων αρχών· θα ήταν αδιανόητο να διατηρούνται εξόφθαλμα εστίες εξέγερσης από εκείνους που έχουν το καθήκον να τις σβήνουν. Υπάρχει εδώ ένα έγκλημα εναντίον της κοινωνικής ειρήνης που μπορεί να κριθεί μόνο από ένα πολεμικό συμβούλιο. Θα δούμε άραγε τη δικαιοσύνη να επιβάλλεται στον τομέα της; Εκτός αν ο ειδικός δεν είναι τελικά παρά ένας παλούργος πολεοδόμος.

Αν ο σχεδιαστής δεν μπορεί να γνωρίζει τα συμπεριφορικά κίνητρα εκείνων που θέλει να στεγάσει με τον καλύτερο τρόπο για τη

νευρική τους ισορροπία, θα ήταν καλύτερο να ενσωματωθεί η πολεοδομία χωρίς καθυστέρηση στο επίκεντρο των εγκληματολογικών ερευνών (να εντοπίζονται οι προβοκάτορες –βλ. παραπάνω– και να επιτρέπεται σε όλους να παραμένουν ήσυχοι εντός της ιεραρχίας)· αν μπορεί πραγματικά, τότε η επιστήμη της ποινικής καταστολής χάνει τον λόγο ύπαρξής της και αλλάζει κοινωνική ονομασία: η πολεοδομία θα είναι αρκετή για τη διατήρηση της καθιερωμένης τάξης χωρίς προσφυγή στη χοντροκοπιά των πολυβόλων. Ο άνθρωπος εξομοιωμένος με το σκυρόδεμα, τι όνειρο ή τι ευτυχής εφιάλτης για τους τεχνοκράτες, έστω και αν αυτό που τους απομένει από Ανώτερη Νευρική Δραστηριότητα χάνεται και αποθηκεύεται μέσα στη δύναμη και τη σκληρότητα του σκυροδέματος.

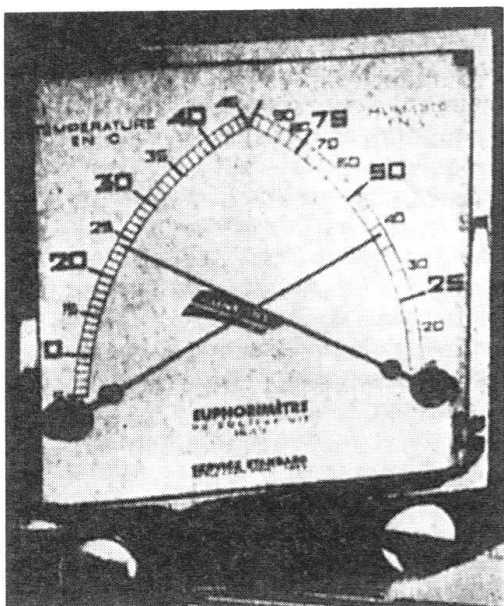
Αν οι ναζί είχαν γνωρίσει τους σύγχρονους πολεοδόμους, θα είχαν μετατρέψει τα στρατόπεδα συγκέντρωσης σε H.L.M.¹ Αλλά αυτή η λύση φαίνεται υπερβολικά βάνουση για τον κ. Σομπάρ ντε Λωβ. Η ιδεώδης πολεοδομία πρέπει να περιλαμβάνει τους πάντες, χωρίς δυσφορία ή εξέγερση, προς την τελική λύση του προβλήματος του ανθρώπου.

Η πολεοδομία είναι η πληρέστερη συγκεκριμένη πραγματοποίηση ενός εφιάλτη. Εφιάλτης, σύμφωνα με το Λιτρέ: “κατάσταση που καταλήγει σε αφύπνιση με ένα σκίρτημα μετά από έντονη ανησυχία”. Αλλά σκίρτημα απέναντι σε τι; Ποιος μας μπούκωσε μέχρι υπνηλίας; Θα ήταν εξίσου ανόητο να εκτελεστεί ο Άιχμαν όσο και να απαγχονιστούν οι πολεοδόμοι. Αυτό θα σήμαινε ότι

¹ H.L.M.: Habitations à Loyer Modéré (κατοικίες χαμηλού ενοικίου) [ΣτΜ].

επιτίθεται κανείς στους στόχους ενώ βρίσκεται μέσα στο πεδίο βολής!

Ο σχεδιασμός είναι η σπουδαία λέξη, η απρεπής λέξη όπως λένε μερικοί. Οι ειδικοί μιλάνε για οικονομικό σχεδιασμό και για πολεοδομικό σχεδιασμό, έπειτα κλείνουν το μάτι με νόημα και, εφόσον το παιχνίδι διεξάγεται επιτυχώς, όλοι χειροκροτούν. Το αποκορύφωμα του θεάματος είναι ο σχεδιασμός της ευτυχίας. Ήδη, ο υπέρμαχος των αριθμών διενεργεί την έρευνά του· ακριβή πειράματα διαπιστώνουν την πυκνότητα των τηλεθεατών· το ζήτημα είναι η διευθέτηση του εδάφους γύρω τους, η οικοδόμηση για λογαριασμό τους, χωρίς να αποσπαστούν από τις ασχολίες με τις οποίες τρέφονται από τα μάτια και τα αυτιά. Το ζήτημα είναι να εξασφαλιστεί για τον καθένα μια ειρηνική ζωή και μια ισορροπία, με εκείνη τη σοφή προνοητικότητα που έδειχναν οι πειρατές των κόμικς στη φράση τους: “Οι νεκροί δεν μιλούν”. Η πολεοδομία και η πληροφόρηση είναι συμπληρωματικές στις καπιταλιστικές και “αντι-καπιταλιστικές” κοινωνίες, οργανώνουν τη σιωπή.

Ένα ευφοριόμετρο.

Η κατοικία είναι το “πιείτε κόκα-κόλα” της πολεοδομίας. Η ανάγκη να πίνει κανείς

αντικαθίσταται από την ανάγκη να πίνει κόκα-κόλα. Το να κατοικείς σημαίνει να είσαι παντού στο σπίτι σου, λέει ο Κίσελνερ, αλλά μια τέτοια προφητική αλήθεια δεν αρπάζει κανέναν από τον λαιμό, είναι ένα κασκόλ ενάντια στο αυξανόμενο ψύχος, έστω και αν θυμίζει θηλιά. Κατοικούμαστε, αυτό είναι το σημείο από το οποίο πρέπει να ξεφύγουμε.

Ως public-relation, η ιδεώδης πολεοδομία είναι η προβολή στον χώρο της κοινωνικής ιεραρχίας χωρίς συγκρούσεις. Δρόμοι, γκαζόν, φυσικά λουλούδια και τεχνητά δάση λιπαίνουν τα γρανάζια της υποταγής, την κάνουν ευχάριστη. Σε ένα μυθιστόρημα του Υβ Τουραίν, το Κράτος προσφέρει στους συνταξιούχους εργάτες ακόμα και ένα ηλεκτρονικό αυνανιστήρι· εδώ ωφελούνται τόσο η οικονομία όσο και η ευτυχία.

Μια ορισμένη πολεοδομία υψηλού κύρους είναι απαραίτητη, ισχυρίζεται ο Σομπάρ ντε Λωβ. Αυτό το θέαμα που μας προτείνει καθιστά γραφικό τον Οσμάν, αυτόν που δεν μπορούσε να διαχειριστεί το κύρος έξω από ένα πεδίο βολής. Αυτή τη φορά, το ζήτημα είναι να οργανωθεί σκηνικά το θέαμα στην καθημερινή ζωή, να αφηθεί ο καθένας να ζήσει μέσα στο πλαίσιο που αντιστοιχεί στον ρόλο που του επιβάλλει η καπιταλιστική κοινωνία, να απομονωθεί περισσότερο εκπαιδευόμενος σαν ένας τυφλός ώστε να αναγνωρίζει απατηλά τον εαυτό του στην υλοποίηση της ίδιας του της αλλοτρίωσης.

Η καπιταλιστική εκπαίδευση του χώρου δεν είναι παρά η εκπαίδευση μέσα σε έναν χώρο όπου χάνει κανείς τη σκιά του, όπου καταλήγει να χαθεί εξαιτίας της αναζήτησης του εαυτού του σε αυτό που δεν είναι. Τι ωραίο παράδειγμα επιμονής για όλους τους καθηγητές και τους λοιπούς εξουσιοδοτημένους οργανωτές της άγνοιας.

	FEMME Taille 1 ^m 59 Poids 54 k.	HOMME Taille 1 ^m 68 Poids 68 k.
A	0 ^m 200	0 ^m 240
B	0,550	0,600
C	0,660	0,720
D	1,100	1,350
E	1,370	1,550
F	0,200	0,240
G	0,300	0,335
H	0,480	0,550

ΓΥΝΑΙΚΑ
Ύψος 1μ59
Βάρος 54κ.

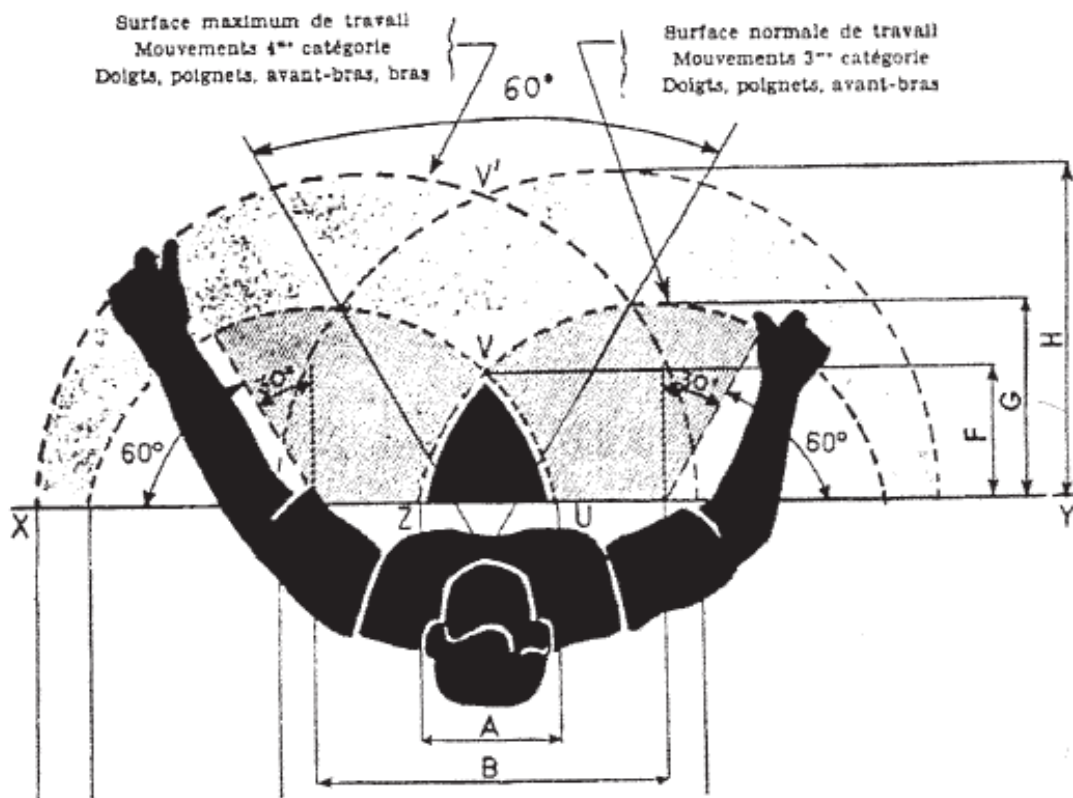
ΑΝΔΡΑΣ
Ύψος 1μ68
Βάρος 68κ.

Η διάταξη μιας πόλης, οι δρόμοι της, οι τοίχοι της, οι συνοικίες της, όλα είναι σημάδια μιας παράξενης οροθέτησης. Ποιο σημάδι αναγνωρίζουμε εδώ για δικό μας; Μερικά γκράφιτι, λέξεις άρνησης ή απαγορευμένες χειρονομίες, χαραγμένες βιαστικά, των οποίων το ενδιαφέρον δεν είναι ορατό για τους σοφολογιότατους παρά μόνο στους τοίχους της Πομπηίας, σε μια απολιθωμένη πόλη. Αλλά οι δικές μας πόλεις είναι ακόμα πιο απολιθωμένες. Θέλουμε να κατοικήσουμε σε χώρες γνώσης, ανάμεσα σε σημάδια τόσο ζωντανά όσο και οι καθημερινοί φίλοι. Η επανάσταση θα είναι επίσης η αέναη δημιουργία σημαδιών που ανήκουν σε όλους.

Υπάρχει μια απίστευτη βαρύτητα σε οτιδήποτε σχετίζεται με την πολεοδομία. Η λέξη κατασκευάζω πηγαίνει κατευθείαν στον πάτο μέσα στο νερό όπου επιπλέουν οι άλλες πιθανές λέξεις. Οπουδήποτε εξαπλώθηκε ο γραφειοκρατικός πολιτισμός, η αναρχία της ατομικής κατασκευής θυσιάστηκε επισήμως και αναλήφθηκε από τα αρμόδια όργανα της εξουσίας, έτσι ώστε το ένστικτο της κατασκευής εξαλείφθηκε σαν ελάττωμα και δεν επιβιώνει πλέον παρά μόνο στα παιδιά, στους πρωτόγονους (στους ανεύθυνους, σύμφωνα με τη διοικητική ορολογία). Και σε όλους εκείνους που, ελλείψει της αλλαγής ζωής, την περνάνε γκρεμίζοντας και ξαναχτίζοντας την καλύβα τους.

Η πολεοδομία ξέρει καλά να εξασκεί την τέχνη της καθυσύχασης στην πιο καθαρή μορφή της: ύστατη ευγένεια μιας εξουσίας που επιδιώκει να εξασφαλίσει τον πλήρη έλεγχο του νου.

Θεός και Πόλη: καμία αφηρημένη και ανύπαρκτη εξουσία δεν θα μπορούσε καλύτερα από την πολεοδομία να διεκδικήσει τη διαδοχή του Θεού στη θέση του πορτιέρη που έμεινε κενή από τον θάνατο που γνωρίζουμε. Με την πανταχού παρουσία της, την απέραντη αγαθότητά της και, ίσως κάποια μέρα, την κυρίαρχη εξουσία της, η πολεοδομία (ή το σχέδιό της) θα είχε σίγουρα τα μέσα για να τρομάξει την Εκκλησία, αν υπήρχε η παραμικρή αμφιβολία σχετικά με την ορθοδοξία της εξουσίας. Αλλά δεν υπάρχει γιατί η Εκκλησία ήταν "πολεοδομία" πολύ πριν την εξουσία· τι θα μπορούσε να φοβηθεί από έναν κοσμικό Άγιο Αυγουστίνο;

Μέγιστη και κανονική επιφάνεια εργασίας στο οριζόντιο επίπεδο.

Υπάρχει κάτι θαυμαστό στην επίτευξη της συνύπαρξης στη λέξη “κατοικώ” χιλιάδων όντων από τα οποία έχει αφαιρεθεί ακόμα και η ελπίδα μιας τελικής κρίσης. Με αυτή την έννοια, το θαυμαστό στέφει το απάνθρωπο.

Να βιομηχανοποιηθεί η ιδιωτική ζωή: “Κάντε τη ζωή σας μια επιχείρηση”, αυτό θα είναι το νέο σύνθημα. Να προταθεί σε όλους να οργανώσουν το ζωτικό τους περιβάλλον σαν ένα μικρό εργοστάσιο που πρέπει να διαχειριστούν, σαν μια μικρογραφία εταιρείας με τα υποκατάστατα μηχανών, την παραγωγή γοήτρου, το σταθερό της κεφάλαιο από τοίχους και έπιπλα, δεν είναι άραγε αυτός ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσουμε πλήρως τις ανησυχίες εκείνων των κυρίων που κατέχουν ένα πραγματικό, ένα μεγάλο εργοστάσιο, που πρέπει επίσης να παράγει;

Τυποποίηση του ορίζοντα: οι τοίχοι και οι τεχνητές γωνίες πράσινου θέτουν νέα όρια στο όνειρο και στη σκέψη, γιατί πρέπει παρόλα αυτά να εξωραϊσούμε την έρημο για να μάθουμε πού τελειώνει.

Οι νέες πόλεις θα σβήσουν ακόμα και τα ίχνη των μαχών που αντιπαρέθεταν τις παραδοσιακές πόλεις στους ανθρώπους που ήθελαν να καταπιέζουν. Να ξεριζωθεί από τη μνήμη όλων η αλήθεια ότι κάθε καθημερινή ζωή έχει την ιστορία της και, με τον μύθο της συμμετοχής, να αναιρεθεί ο αναλλοίωτος χαρακτήρας του βιώματος, με αυτούς τους όρους θα εξέφραζαν οι πολεοδόμοι τους σκοπούς που επιδιώκουν, αν καταδέχονταν να αφήσουν κατά μέρος για μια στιγμή το πνεύμα της σοβαρότητας που εμποδίζει τη σκέψη τους. Όταν εξαφανίζεται το πνεύμα της σοβαρότητας, ο ουρανός καθαρίζει, όλα ή σχεδόν όλα γίνονται διαυγέστερα· έτσι, οι κωμικοί το γνωρίζουν

καλά, όταν καταστρέφει κανείς τον εχθρό με βόμβες υδρογόνου καταδικάζει τον εαυτό του να πεθάνει μέσα σε μια πιο μακροχρόνια οδύνη. Θα χρειαστεί να χλευάζουμε για πολύ καιρό τους πολεοδόμους μέχρι να αντιληφθούν το περίγραμμα της αυτοκτονίας τους στην επίθεση που προσχεδιάζουν;

Τα νεκροταφεία είναι οι πιο φυσικές ζώνες πρασίνου που υπάρχουν, οι μόνες που θα ενσωματωθούν αρμονικά στο πλαίσιο των μελλοντικών πόλεων, ως οι τελευταίοι χαμένοι παράδεισοι.

Το κόστος παραγωγής πρέπει να πάψει να αποτελεί εμπόδιο στην επιθυμία για οικοδόμηση, έτσι ισχυρίζεται ο οικοδόμος της αριστεράς. Ας αναπαυθεί εν ειρήνη· αυτό θα συμβεί σύντομα, όταν η επιθυμία για οικοδόμηση θα έχει εξαφανιστεί.

Στη Γαλλία έχουν αναπτυχθεί οι μέθοδοι που καθιστούν την κατασκευή ένα παιχνίδι μηχανικής (Z-E. Αβέλ). Στην καλύτερη περίπτωση, ένα εστιατήριο αυτοεξυπηρέτησης δεν είναι ποτέ κάτι παραπάνω από ένα μέρος όπου κάποιος εξυπηρετεί, με την έννοια που το πιρούνι εξυπηρετεί στο φαγητό.

Αναμειγνύοντας τον μακιαβελισμό με το οπλισμένο σκυρόδεμα, η πολεοδομία έχει καθαρή τη συνειδησή της. Εισερχόμαστε στο βασίλειο των αστυνομικών αβροτήτων. Υποδούλωση με αξιοπρέπεια.

Οικοδόμηση με αυτοπεποίθηση: ακόμα και η πραγματικότητα των παράθυρων με θέα δεν κρύβει την επίπλαστη επικοινωνία, ακόμα και η ατμόσφαιρα των δημόσιων χώρων καταγγέλλει την απόγνωση και την απομόνωση των ιδιωτικών συνειδήσεων, ακόμα και το πολυάσχολο γέμισμα του χώρου μετριέται σε νεκρό χρόνο.

Σχέδιο για μια ρεαλιστική πολεοδομία: αντικαταστήστε τις σκάλες του Πιρανέζι με ασανσέρ, μετατρέψτε τους τάφους σε κτί-

ρια, περιστοιχίστε τους υπονόμους με πλατάνια, οργανώστε τους σκουπιδοτενεκέδες σε σαλόνια, στοιβάξτε τις τρώγλες και χτίστε όλες τις πόλεις με τη μορφή μουσείου· αξιοποιήστε τα πάντα, ακόμα και το τίποτα.

Χειροπιαστή αλλοτρίωση: η πολεοδομία κάνει την αλλοτρίωση απτή. Το πεινασμένο προλεταριάτο ζούσε την αλλοτρίωση με την οδύνη των ζώων. Εμείς την ζούμε με την τυφλή οδύνη των αντικειμένων. Νιώθουμε διαφορετικοί ψηλαφώντας στα τυφλά.

Οι ελικρινείς και διορατικοί πολεοδόμοι έχουν το θάρρος των στυλιστών. Θα κάνουμε τη ζωή μας έρημο για να νομιμοποιήσουμε τις βλέψεις τους;

“Ξέρουμε πολύ καλά σε τι μπορούν να χρησιμεύσουν τα όπλα... Πού μπορούμε να μείνουμε;”
“Ελάτε μαζί μου...!”

Οι θεματοφύλακες της φιλοσοφικής πίστης ανακάλυψαν πριν από περίπου είκοσι χρόνια την ύπαρξη μιας εργατικής τάξης. Σε μια εποχή όπου οι κοινωνιολόγοι συμπράττουν για να αποφανθούν ότι η εργατική τάξη δεν υπάρχει πια, οι πολεοδόμοι δεν περίμεναν ούτε τους φιλοσόφους ούτε τους κοινωνιολόγους για να εφεύρουν τον κάτοικο. Θα πρέπει να τους αποδώσουμε τη δόξα ότι ήταν από τους πρώτους που διέκριναν τις νέες διαστάσεις του προλεταριάτου. Ορισμός ακόμα πιο ακριβής και λιγότερο αφηρημένος καθώς μπόρεσαν, με τις πιο ευέλικτες εκπαιδευτικές μεθόδους, να οδηγήσουν σε μια λιγότερο βήναυση αλλά ριζική προλεταριοποίηση το σύνολο σχεδόν της κοινωνίας.

Προειδοποίηση στους κατασκευαστές ερειπίων: τους πολεοδόμους θα διαδεχθούν οι τελευταίοι τρωγλοδύτες των παραγκουπόλεων και των φτωχογειτονιών. Αυτοί θα ξέρουν πώς να χτίζουν. Οι προνομιούχοι των πόλεων-κοιτώνων θα μπορούν μόνο να καταστρέφουν. Πρέπει να περιμένουμε πολλά από μια τέτοια συνάντηση: ορίζει την επανάσταση.

Με την υποτίμησή του, το ιερό έγινε μυστήριο: η πολεοδομία είναι η έσχατη πτώση του Μεγάλου Αρχιτέκτονα.

Πίσω από την τεχνολογική αυταρέσκεια κρύβεται μια προφανής αλήθεια, αναμφισβήτητη καθαυτή: πρέπει να “κατοικήσουμε”. Ο άστεγος είναι πολύ καλά ενήμερος σχετικά με τη φύση μιας τέτοιας αλήθειας. Αναμφίβολα καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον αναλογίζεται, ανάμεσα στους σκουπιδοτενεκέδες όπου τον υποχρεώνει να ζει η απαγόρευση κατοικίας, σε ποιο βαθμό η οικοδόμηση της ζωής του και η οικοδόμηση του σπιτιού του είναι αδιαχώριστες στο μοναδικό αληθινό σχέδιο που υπάρχει, την πρακτική. Αλλά η εξορία στην οποία τον κρατάει ο πολιτισμένος κόσμος μας καθιστά την εμπειρία του τόσο αμελητέα και τόσο επίπονη ώστε ο πατενταρισμένος οικοδόμος θα έβρισκε σε αυτήν ένα πρόσχημα για να δικαιολογήσει τον εαυτό του –αν κάναμε την παράλογη υπόθεση ότι η εξουσία θα έπαυε να διασφαλίζει την ύπαρξή του.

Φαίνεται ότι η εργατική τάξη δεν υπάρχει πια. Πολλοί πρώην προλετάριοι μπορούν σήμερα να έχουν πρόσβαση στις ανέσεις που παλιότερα προορίζονταν για μια μειοψηφία· τα έχουμε ξανακούσει αυτά. Αλλά δεν είναι μάλλον η αυξανόμενη ποσότητα ανέσεων αυτή που παρέχει πρόσβαση στις ανάγκες τους και ερεθίζει τις απαιτήσεις τους; Έτσι ώστε μια ορισμένη οργάνωση των ανέσεων, όπως φαίνεται, προλεταριοποιεί με επιδημικό τρόπο όλους εκείνους

που μολύνει με τη δύναμη των αντικειμένων. Ωστόσο, η δύναμη των αντικειμένων ασκείται με τη μεσολάβηση υπεύθυνων ηγετών, παπάδων μιας αφηρημένης τάξης των οποίων τα μοναδικά προνόμια θα συνοψιστούν αργά ή γρήγορα στο να βασιλεύουν σε ένα διοικητικό κέντρο περιτολισμένο από γκέτο. Ο τελευταίος άνθρωπος θα πεθάνει από πλήξη όπως μια αράχνη πεθαίνει από την πείνα στο κέντρο του ιστού της.

Πρέπει να χτίσουμε γρήγορα, υπάρχουν τόσοι πολλοί άνθρωποι για να στεγάσουμε, λένε οι ανθρωπιστές του σπλισμένου σκουροδέματος. Πρέπει να σκάψουμε χαρακώματα χωρίς καθυστέρηση, λένε οι στρατηγοί, υπάρχει μια ολόκληρη πατρίδα για να σώσουμε. Δεν είναι κάπως άδικο να επαινούνται οι πρώτοι και να λοιδορούνται οι δεύτεροι; Στην εποχή των πυραύλων και των εξαρτημένων αντανάκλαστικών, η φάρσα των στρατηγών εξακολουθεί να είναι καλόγουστη. Αλλά να υψώνουμε χαρακώματα στον αέρα με το ίδιο πρόσημα!

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

Σημείωση της μετάφρασης

Το παραπάνω κείμενο δημοσιεύτηκε στο τεύχος 6 της *Καταστασιακής Διεθνούς* τον Αύγουστο του 1961.

Πριονιστήριο το Χρυσό Χέρι
Δεκέμβριος 2018